

PISA – tõeline tipp või kriksadullidele rajatud viltuvajunud torn?

VILJA LIGE, Eesti Muusika-ja Teatriakadeemia inglise keele lektor

Eesti haridus vajab muudatusi, mis võiks meie suurepäraseid saavutusi veelgi lihvida noore inimese teadmiste mitmekülgsemaks muutmisega, samas veidike kergendades tema õpikoormust. Usun, et meie kool vajab veidi vähem loodusteadust ja veidi rohkem väärtusõpetust ning usundilugu.

Pisa linnas on kellatorn, mille maailmakuulsuse põhjuseks on tema ehituslik viga - ta on viltu vajunud. PISA (*Program for International Student Assessment*) on 15-aastaste õpilaste õpitulemuslikkuse hindamise programm, mis on käivitunud viimasel paarikümnel aastal. Oleme harjunud nautima üleilmset tähelepanu seoses Eesti õpilaste PISA testide suurepärase tulemustega. Kui meie õpilaste asukoht pingereas oleks kehvem, kas me siis ka sellest nii palju räägiksime?

PISA testi headele tulemustele on vihjanud ka Eesti Teaduste Akadeemia praegune president härra Tarmo Soomere oma inspireerivates sõnavõttudes. „Eestis on haridusega hästi. Anomaalselt head tulemused,” ütleb ta. Tõepoolest, meil on emakeelne haridus lasteaiast kuni doktoriõppeni. Sellist olukorda saab maailmas nautida vaid ligikaudu 40-t keelt kõnelevat rahvast. Loomulikult meie ühed väikseimad nende hulgas. Meenub mu kunagine piiblikoolikaaslane küsimas, kes märkas mu eestikeelset Piiblit, et kui suur see meie rahvas siis ka on... Küsisin vastu, „Mis sa arvad?” - „Arvestades su omakeelse Piibliga - no vähemalt 10-15 miljonit,” pakkus ta. *No comments.*

Kriksadullidest rääkides tuleb esmalt anda sõna definitsioon. See on meie tuttav 19. sajandist pärinev siduskiri, mille praktiliseks vajaduseks oli tindiplekkide ärahoidmine. Kirjutusvahend pidi võimalikult kaua paberil sujuvalt liikuma, selle tõstmine võis tähendada tindiplekki, eriti kui tegemist oli kohmaka lapsekäega. Tindisulepead ei kasutata enam aastakümneid, mistõttu mujal maades kirjutatakse tähed lahku juba ammu. Eestis pidi algama käekirjareform aastal 2018, seda kajastas ka ajakirjandus. EKA kirjakunsti õppejõud tegid katse, et ära hoida nn korduma kippuvat küsimust – Kas tähtede lahku kirjutamine ei võta rohkem aega kui kokku kirjutamine? Selgus, et hoopis keeruliste siduskirja tähekujuade maalimine võtab rohkem aega. Siiski õpetatakse paljudes Eesti algkoolides endiselt *kriksadullilist* käekirja, sest ... ma arvan, et õpetajal on nii mugavam. Kuigi, õpetaja võiks ju ka midagi uut õppida. Õppimine on alati valus ja ebamugav. Eriti täiskasvanu-eas. 2016. sügisel õpetasin tavakoolis algajatele (III klass) inglise keelt. Lapsed olid vaimustuses, kui lubasin neil trükitähtedega kirjutada. Loomulikult võttis see alguses rohkem aega, kuid minu loogiliseks argumendiks oli see, et inglisekeelses maailmas kirjutatakse nii!

Olen näinud Eesti haridust nii nõuka-aja pastori natuke-tagakiusatud lapsena, kolme tubli lapse emana, tänaste lasteaialaste vanaemana kui ka õpetaja ja pühapäevakooli õpetajana. Eesti laps läheb minu hinnangul kooli siis, kui ta tähtedest pole veel midagi kuulnud ega suuda iseseisvalt WC-s käia. Seda kooli nimetatakse lasteaiaks. Võrreldes mõne Euroopa riigiga veedab Eesti laps oma nädalast lasteaias ajaliselt poole rohkem. Kasvõi seitsmest seitsmeni. Selle üle ei saa uhke olla. Seal on tunnid ja range päevakava. Tänapäevase Eesti lapsevanema oma lapse eest hoolitsemine on igatepidi riiklikult kinni makstud. Ka aeg olla koos lapsega tema beebi-eas.

Sisulise poole pealt on hetkel koostamisel lasteaias uus riiklik õppekava (LRÕK). Praktikud, kes igapäevaselt lapsega töötavad, peavad selle projekti nõuka-vaimuga maitsestatuks, liiga täiskasvanukeskseks reeglite rägastikuks. Lapse mängulisus ja loovus on niigi nuti-põhise maailma müra sisse kadumas. Küsitakse, kas me väärtustame lapseõlve või tegeleme algusest peale koolivalmidusega? Viimase puhul on siis „kuldsele lapseõlvele” kriips peale tõmmatud. Kuigi kõrg-tehnoloogial on hulga pluss-pooli, on sellel halb mõju IQ-le. Kui ettevõtte oma tehnoloogiat ei arenda, siis ta satub raskustesse, mõju inimesele on aga vastupidine - nutikaid lahendusi kasutav inimene peab oma aju üha vähem pingutama.

PISA – kõrvalpõikena ütlen, et ajakirjanikud räägivad *koolijütsidest*. Ei tea, kas 15-aastane PISA testi kirjutanu kvalifitseerub koolijütsiks? Pigem ikka noor inimene, kellel on veel viimane kuldne aasta, mil ta saab rahumeelselt koolile, huvialadele ja sõpradele pühenduda. Gümnaasiumis ootab teda läbisegi 13 aine korruga õppimine, millest üks osa on peaaegu alati ja kõigile olnud üle jõu käiv ja ebameeldiv kogemus. On mitu ainet, mida saaks ühiselt nimetada *Teadus* ning sellega tugevalt ainemahtu kärpida. Nii on kõikjal maailmas. Põhikooli lõpuks võiks peamine ja eluks vajalik olla omandatud. Keeled ja matemaatika, elus vajaminev füüsika, toidukeemia ning vajalik osa bioloogiast. Sellepärast me seda nimetamegi põhihariduseks. Detailidesse on võimalik minna huviringis või hiljem, kõrgkoolis. Krooniliselt üleväsinud ja lootusetuid gümnaasiste oleme ju oma tänaval ja kodudeski näinud, ka ise need olnud. Pikale ja väsitavale koolipäevale lisandub pikk õhtu kodus raamatute ja arvuti taga. Uskumatu, kuid reaalklassi ja humanitaarklassi erinevus ihaldatud gümnaasiumites on vaid mõnes keele- ja matemaatikatunnis!

Väärtustest räägitakse rohkem kui kunagi varem. Seda on ilus kuulata, kuid vaid kauni jutuga on võimatu midagi muuta. Siit peaksime jõudma nähtamatusse maailma, mis pakub võimalusi religiooni maastikul. Sellele ei ole vaja vastata hirmu, eituse ega sallimatusega. Kui me ei tolereeri Nõukogude okupatsiooni, miks me siis ikka veel tolereerime selle ideoloogiat – materialismi ja ateismi? Kahjuks on mitu inimpõlve sellega üles kasvatatud ja harjunud. Prevaleerib teadmatuse ja vähiklikkuse usu suhtes, mis omakorda tekitab negatiivse hoiaku.

Üks kõiki õpilasi puudutav teema on kodu ja perekond. Kas kooli inimeseõpetuse tunnis räägitakse abielu tegelikust alusest ja selle väärtustest - lojaalsusest, kohustustest, perekonna hoidmisest? Mis seda kooslust meie muutlikus projektipõhises maailmas koos peaks hoidma? ÜRO Lapse õiguste konventsioon karjub ühe uue punkti järele – lapsel on õigus üles kasvada koos oma ema ja oma isaga! Ära on kadumas see elementaarne mõte meie olemisest. Miks leiab kurjus alati õigustuse, kuid mitte andestuse? Kui õpetaja on ka ise pimedate pime teejuht, siis võiks koolis olla kohustuslik õppeaine ja õpik, mille kaanele on kirjutatud „Usundiõpetus. Vaimne maailm.” Võib-olla annaks sellega midagi veel muuta sellel kurval kõrgpere maastikul?

Kui PISA testis oleks küsimused vaimse maailma valdkondadest, Euroopa eelmiste sajandite kunsti ja muusika interpreteerimisest, millised oleksid siis meie laste tulemused? Ajaloo tunnist mäletame keerulisi, ebaloogilisi ja igavaid kreeka- ja rooma legende ning jumalate nimesid, mis tuli korralikult pähe tuupida, kuid kristlusest, mis on meie hariduse ja kultuuri üks alussammastest, puudutati põgusalt piirdudes vaid Jeesuse Kristuse nimega. Piiblilugu ei õpetata kõige elementaarsemalgi tasemel.

Koolinädala niigi ülekoormatuse argumendiga ei ole ma nõus. Õppekava arendus on kohustuslik ülikoolidele, eespool oli juttu LRÕK'i uuendusest ja algkooli kriksadullidest. Kas põhikooli ja gümnaasiumi õppekava ei vaja arendust ehk suurt muutust, mitte aeg-ajalt vaid veidi *facelift*'i? Eesti kool vajab sisulist õppekava muutust, näiteks 13 aine koondamist 10 peale. Kõrgkoolide rahvusvahelised akrediteerimiskomisjonid taunivad ainete killustatust, mis toimub ju ka gümnaasiumis: kordan veelkord varem nimetatud õppeainet *Teadus*, mis koondaks endasse keemia, füüsika ja bioloogia. Nii väheneks ka ülekoormus. Usundiõpetus või ribonukleiinhappe definitsioon – kumba siis ikkagi elus rohkem vaja on?

PISA – tõeline tipp. Maailma absoluutne tipp. Kas see tipus hõljuv Eesti *koolijüts*, kellele me aplodeerime, on ka õnnelik? Miks ja kas ta peaks olema õnnelik? Või on ta vaevatud koolikoorma ja koolikoti all? Halvemal juhul, kuid sageli ka kodupingete all. Mõned tipptegijad tööstuses ja äris ütlevad, et Eesti vajab spetsialiste, mitte PISA teste. Nad peavad neid teste liiga teoreetilisteks ja elukaugeteks. Õpitud peab oskama enda huvides ära kasutada, elus tuleb osata hakkama saada – see peaks hariduse eesmärk olema. Huvitaval kombel rõhutavad seda sama ka eesti kasvatusteadlased,

kelle hinnangul on kadunud inimene ja kultuur, ei räägita sisulistest väärtustest, vaimsusest ega eetikast ning seega olemegi omadega jõudnud posthumanistlikku ja tõejärgsesse maailma.

Mul ei ole mingit soovi PISA teste halvustada, sest meie maailmas soovitakse kõike hinnata ja kaaluda ning tabelitesse panna. Kes on kõige targem, rikkam ja parem. Suhtugem sellesse kui veidi mängulisse infomürasse ning tehkem seda võimalikult pealiskaudselt. Oleme ju ammugi eksperdid, kes loevad vaid pealkirju, aga teavad kõigest kõike.

Kuid ma soovin, et noorte inimeste koormus gümnaasiumis kahaneks ning koolidesse jõuaks kohustuslik usundiõpetus. Loodan, et materialistlikule maailmakäsitlusele lisandub ka see osa kohustuslikust haridusest, mis näitab inimesele tema nähtamatut poolt - mõttemaailma, vaimseid igatsusi ja vajadusi ning juhib vastama igavikulistele küsimustele. Et noor inimene oleks veidi õnnelikum ja PISA ei kujuneks hariduse viltuvajunud torniks.